

Problematika definice pojmu „styl“

MILAN JELÍNEK
(Brno)

Není sporu o tom, že si každá vědecká disciplína musí vymezit oblast jevů, které patří do její kompetence. Klíčovou úlohu má definice základního jevu, jehož zkoumání je předmětem příslušného vědního oboru. Důležitý je přitom požadavek, aby se po jistém období vývoje vědecké disciplíny shrnuly teoretické poznatky a názory a aby se podrobily hodnocení z hlediska oné teorie, která prokázala v dané vědecké oblasti největší účinnost.

Stylistyka je mezi jazykovědnými disciplínami nejsložitější, takže zájem o stylistické otázky v našem století podnítil takřka nepřehledné množství teoretických prací, které se snaží vyjasnit klíčový pojem stylu. Přijetím definice, která by získala souhlas velké většiny odborníků pracujících v oblasti stylistiky, byly by vymezeny hranice této jazykovědné disciplíny proti jiným lingvistickým oborům. Není třeba dokazovat, že by se tím usnadnila odborná komunikace o teoretických stylistických otázkách.

Ve svém článku se pokusím zjistit základní typy definic, aniž si činím nárok na úplnost názorů na pojem stylu. Kdo pracuje v oblasti stylistiky, ví, že by soustředění všech definic stylu a pokus o jejich klasifikaci přesáhly možnosti jednotlivce. Navíc jsem si předsevzal, že nebudu jednotlivé názory na styl jen evidovat a klasifikovat, ale že je podrobím kritice z hlediska té teorie stylu, která se postupně vytvářela u stylistiků vycházejících ze stylistických principů pražské strukturalistické školy.

I

Z jakých zásad vycházím?

1. Ve shodě s teorií pražských strukturalistů a jejich pokračovatelů (K.Hausenblase, Fr.Daneše, L.Doležela, J.Mistríka aj.) soudím, že styl existuje jen

v „parole”, v řeči, tj. v množině o nekonečném počtu promluvových aktů. Jenom v řeči, nikoli v jazyce (ve smyslu jazykového systému) mohou se uplatňovat slohotvorné faktory, ať už v podobě konkrétní, nebo v různém stupni zobecnění. K pojmu „jazyk” docházíme právě abstrakčním postupem, při němž se eliminují konkrétní i typizované podmínky fungování jazyka.

Budeme-li důsledně rozlišovat termíny *jazyk* (*langue*) a *řeč* (*parole*), zjistíme v běžném termínu *jazykový styl* *contradictio in adiecto*, pokud ovšem nepřisoudíme atributu *jazykový* význam kontrastní (ve smyslu *stylu jazykového* proti *literárnímu, architektonickému, hudebnímu* apod.). Chceme-li být přesní, měli bychom mluvit o *stylu řečovém*. Vzhledem k tomu, že k pojmu „obecný řečový styl” docházíme zobecňováním po linii objektivních a subjektivních slohotvorných faktorů, máme vždy co činit s pluralitou řečových stylů. Národním jazykům jako systémům stylové hodnoty přisuzovat nelze, proto považují termín *národní jazykový styl* za nepřijatelný. Snad je možné uzнат abstrakci *národní řečový styl* jako soubor stylistických tendencí společných v různých obecných stylech při užívání téhož jazyka. Takový soubor se pak nabízí ke srovnávání s jinými národními řečovými styly.

2. Řečový styl, ať už objektivní, nebo subjektivní, může být složkou stylu vyššího řádu, který lze označit jako *styl chování*. Např. objektivní styl vědecký, jeden ze základních stylů funkčních, je ovlivněn slohotvorným faktorem vědecké komunikace a ten zas může mít různý charakter podle *stylu chování vědců* v té nebo oné vědecké disciplíně. Nebo jiný příklad: mluvený funkční styl publicistický může nést znaky obecnějšího stylu chování, který by mohl být označen jako styl rétorický.

3. Pojem styl může mít různé stupně zobecnění od stupně nulového po krajní zobecňovací pól, který představuje řečový styl národní. Do pluralitního pojmu styl se tedy vměšťává nezobecněný styl jedné promluvy (jednoho textu), který můžeme nazvat *stylem promluvovým* nebo také *singulárním*; dále omezeně zobecněný styl shrnující stylistické vlastnosti promluv jednoho autora (*styl autorský* neboli *individuální*); konečně styly zobecněné po linii faktorů objektivních, nezávislých na autorech promluv (*obecné styly objektivní*), nebo subjektivních, vázaných na typizované původce promluv (*obecné styly subjektivní*). *Styly funkční*, jejichž teorie byla vypracována pražskou strukturalistickou školou, tvoří podkategorii obecných stylů objektivních.

4. Styl je výsledek slohotvorného procesu se dvěma základními fázemi: výběrovou (selekční) a jednotící (integrační, textotvornou). Selekční proces předpokládá existenci množin *konkurenčních výrazových prostředků (konkurentů)*. Diference mezi konkurenty lze typizovat, takže se při výběru konkurentů nabízejí různé konkurenční typy (viz Jelínek 1974). Také integrační proces má svůj selekční aspekt, neboť text se vytváří výběrem z množiny textových schémat (nebo podle terminologie E.Werlicha (1975) „textových idiomů“). Podle dvou fází slohotvorného procesu bychom mohli rozlišovat stylistickou selektologii a textologii.

5. V rozporu s tezí o řečové podstatě stylu není existence tzv. *stylových vrstev* v jazyce (termín L.Doležela 1954) a *stylových charakteristik* jazykových prostředků (viz J.Filipec 1961). Jde tu sice o přesah stylistiky do lexikologie a gramatiky, ale ten se omezuje na stylistické predikční údaje u prostředků uspořádaných podle systémových hledisek. Stylistickou charakteristikou se naznačuje řečová oblast, do které daný jazykový prostředek vstoupí, bude-li potřebný pro komunikaci.

Z teoretických úvah, které jsem rozvrhl do předcházejících pěti bodů, vyplývá můj návrh na definici stylu. Je to návrh, který pokrývá jak pojem stylu promluvového a individuálního, tak i pojem stylů obecných:

Styl je suma přídatných informativních hodnot promluvy, popř. souboru promluv nebo jistého typu promluv, která vzniká výběrem výrazových prostředků z množin konkurentů a jejich jednotícím uspořádáním v textu; tyto přídatné hodnoty charakterizují řečové chování původce promluvy (promluv) nebo při zobecnění vypovídají o typologickém zařazení původce a o typizovaných podmínkách komunikace.

Termín *přídatné informativní hodnoty* naznačuje, že styl je soubor informací navrstvených na základní informace nesené sémantikou textu. Zatímco tyto základní informace plní komunikativní funkci textu, přídatné informace směřují v jistém smyslu mimo vlastní text: informují o výrazové specifičnosti textu vzhledem k jiným komunikátům, podávají charakteristiku autora a vypovídají o objektivních podmínkách komunikace. Snad nemusíme připomínat, že se výběrem výrazových prostředků, o němž se mluví v definici, rozumí nejen výběr prostředků lexikálních, ale i schémat gramatických, a to především syntaktických. A ještě jednu věc musím připomenout: typizované podmínky komunikace vymezují jako objektivní slohotvorné faktory akční pole pro řečové chování původce promluvy.

II

Pokusím se nyní z hlediska teorie, kterou jsem vyložil výše, podrobit kritice několik typů definic. Nesouhlasím ovšem s názory, které popírají oprávnění stylistiky jako jazykovědné disciplíny. I takové hlasy zazněly. Např. J.Rozwadowski (1923) prohlásil: „La stylistique est parfaitement indécise quant à son objet...; si l'on serre de près les faits, il n'en reste plus rien”. Proti názoru J.Rozwadowského se postavil už v roce 1927 J.Marouzeau. Ten upozornil na nutnost hledat předmět stylistiky ne v tradičních lingvistických disciplínách, ale v integrujících jevech jdoucích napříč těmito disciplínami. Podobně jako Rozwadowski se vyjádřil B.Gray (1969), který dokonce tvrdil, že existence stylistiky není možno ani zjistit empiricky, ani vyvodit logicky.

Ponechám stranou protihistorii pojmu „styl”, kterou lze schematicky naznačit jako vývoj od pojetí normativního přes deskriptivní k analytickému a konečně k typologickému. V prvním stadiu se hledal dobrý písemný sloh, záležití především v dobrém uspořádání obsahu textu. Charakteristické je tu Platónovo monistické pojetí vztahu obsahu a formy. Druhé, deskriptivní stadium se vyznačuje tím, že normativní funkce úvah o stylu ustupuje do pozadí a do centra pozornosti se dostává popis individuálních textů, které mohou sloužit jako vzor dobrého vyjadřování. Tak je tomu např. v Aristotelově *Rétorice*. V třetím, analytickém stadiu se řeší otázka, jakými prostředky se komunikativního cíle dosahuje. Vypracovává se teorie tropů a figur. Ve čtvrtém, typologickém období vzniká teorie o třech základních stylech, které se liší volbou témat, jejich zpracováním i výběrem jazykových prostředků. Výsledkem je známá teorie o stylu vysokém, středním a nízkém. Pokud novodobé definice navazují na antiku, vycházejí z antických zásad deskriptivních a typologických.

Při typologii a kritice definic narážíme často na nezřetelnost terminologie, která je způsobena nejen různými individuálními názory na styl, nýbrž i rozdílnými tradicemi v interpretaci stylistických jevů u různých stylistických škol. Obtíže působí i pluralita jazyků, v nichž byly definice formulovány. Jako základní kritérium pro typologii definic jsem zvolil *genus proximum*, ale ne všechny definice je jasně uplatňují.

1. Do první skupiny můžeme řadit definice, které udávají jako *genus proximum* **individuální užívání jazyka**, tj. užívání podmíněné psychickou růzností autorů. Charakteristická je tu definice K.Vosslera (1904): „Stil ist der individuelle Sprachgebrauch im Unterschied vom allgemeinen”. V přesnější formě se nám zde ozývá proslulá definice G.Buffona (1753): „La style est l'homme même”.

Z báze psychologizující lingvistiky vyšel i L.Spitzer (1931): „Die Art der Stilforschung beruht auf dem Postulat, dass einer *seelischen* Erregung, die vom normalen Habitus unseres Seelenlebens abweicht, auch eine *sprachliche* Abweichung vom normalen Sprechgebrauch als Äusserung zugeordnet ist, da also seelisches Affektzentrum geschlossen werden darf, dass der eigentümliche sprachliche Ausdruck Spiegelung eines eigentümlichen Seelischen sein mu“. Spitzerovo stanovisko si vysvětlíme jeho badatelským zaměřením na styl uměleckých děl. Sotva však můžeme přijmout definici stylu, která ho vymezuje jako soubor odchylek od „normálního řečového úzu“, jako soubor podmíněný „duševními vzněty“.

Pokrok v typu definic, které ponechávají stranou zobecňování ve stylistice, znamená definice H.Gaertnera (1922): „Stylem językowym nazywany sumę wszystkich tych cech indywidualnego systemu językowego, oraz takie ich ustosunkowanie, które go odróżniają od innych współrzędnych systemów“. Jinak bychom mohli řadu definic omezujících fenomén stylu jen na oblast individuálního užívání jazyka prodloužit až do současné doby.

2. Pod druhý typ lze shrnout definice, které sice vidí ve stylu **individualizační nebo singularizační organizaci promluvy**, ale zároveň upozorňují na to, že individualizace probíhá v hranicích vymezených obecnou komunikativní funkcí promluvy. Sem patří definice Pražského lingvistického kroužku. Uvedu jen definici B.Havránka (1940): „Styl je způsob využití (výběr) jazykových prostředků v daných jazykových projevech jak podle jejich konkrétního cíle, formy a situace, tak i podle individualizačního zaměření (např. emotivního, estetického aj.) mluvčího, resp. pisatele“. Havránek měl zřejmě na mysli jak styl singularní, tak i styly obecné, ale v definici se mu to nepodařilo vyjádřit. Zestručněná definice z r. 1942 pak přímo svádí k interpretaci, že je definován jen styl singularní: Styl je „singularizační organizace jazykového projevu jakožto celistvosti“. Podobnou nepřesnost zjišťujeme v definicích B.Trnky (1941) a V.Skaličky (1941) a později i v definici P.Trosta (1955).

Jednostrannost definic vycházejících z okruhu pražské strukturalistické školy odstranil až K.Hausenblas (1963): „Jazykovým stylem rozumíme charakteristický a jednotný princip organizace, výstavby jazykových projevů, projevující se ve všech jeho plánech ve výběru, uspořádání a eventuálním přizpůsobení systémových prostředků jazyka (zř. tvorbou nových)“. V Hausenblasově definici však sotva obstojí *genus proximum* „jednotný princip“.

3. Poměrně zřídka lze definicím stylu vytknout opačnou chybu, totiž **vylučování stylu singulárního a individuálního**. Tyto definice uznávají vlastně *jen styly obecné*. Jako příklad může posloužit tvrzení G.O.Vinokura (1941): „Stilistika možet byť lingvističeskoj disciplinoy tol'ko pri tom nepremennom uslovii, čto ona imejet svoim predmetom te jazykovyje privyčki i te formy upotreblenija jazyka, kotoryje dejstvitel'no javljajutsja kollektivnymi”. Požadavkem, aby stylistika zkoumala objektivizované expresivní hodnoty řeči, přihlásil se Vinokur k Ch.Balymu. Ve své stati vyslovil i chybný názor, že zkoumání individuálních stylů patří do literární historie.

Podobné eliminace singulárního a individuálního stylu se dopustil J.Greenberg (1960): „Let us define style as that set of characteristics by wich we distinguish members of one subclass form members of other subclasses, all of which are members of the same general class”.

4. Často se setkáváme s definicemi, které uplatňují jako *genus proximum* „**užívání, popř. způsob užívání jazykových prostředků k jistým cílům**”. Pozoruhodnou definici navrhl A.M.Peškovskij (1930): „Pod stilem my budem razumeť pol'zovanije sredstvami jazyka dlja osobyh celej, dobavočnych po otnošeniju k osnovnoj celi vsjakogo govorenija - soobščeniiju mysli”. Pravda, definice je příliš široká, ale podstatu funkce stylu vystihl Peškovskij zjištěním, že jde o funkci přídatnou, která působí na vůli vnímatele textu, vzbuzuje jeho estetické prožitky apod. Chybná je ovšem Peškovského identifikace stylu se specifickým obalem (obložkou) obsahu přizpůsobujícím se přídatným funkcím.

Podobně definuje styl V.Mathesius (1942: 11): „Slohem rozumíme v oblasti slovesné význačný způsob, kterým je užito nebo se obvykle užívá vyjadřovacích prostředků jazykových ke konkrétnímu účelu”. Problematické je zde užití atributu *konkrétní*, neboť to může svádět ke ztotožnění stylu se stylem singulárním.

Do okruhu definic tohoto typu lze zařadit definice, které uvádějí jako *genus proximum* „**soubor jazykových zvyklostí**”. Je tomu tak např. u D.Crystala a D.Davyho (1969), kteří považují styl za „sum of language habits”. Soudím, že pojem řečových zvyklostí je příliš úzký, než aby vyčerpal celou oblast stylu.

5. Jiný typ definic vidí ve stylu „**kvalitu**” nebo „**aspekt promluvy, popř. řeči**”. Charakteristická je zde definice J.Marouzeaua (1951): „...on peut définir la langue comme la somme des moyens d'expressions dont nous disposons pour mettre en forme l'énoncé, le style comme l'aspect et la qualité qui résultent du choix entre ces moyens d'expression”. Výrazy *aspekt* a *kvalita* nepostihují podstatu stylu a ani doplnění definice, že kvalita promluvy je podmíněna

výběrem „konstitutivních prvků“ daného jazyka, nevznáší do definice jasno. Co to jsou konstitutivní prvky jazyka?

Pod vlivem Marouzeauovým definoval styl P.Guiraud (1957): „Le style est l'aspect de l'énoncé qui résulte du choix des moyens d'expression déterminé par la nature et les intentions du sujet parlant ou écrivant“. Definice je zřejmě příliš úzká, protože se z ní vytratil zřetel k slohotvorným faktorům objektivním. Kromě toho autor vzal v úvahu jen první fázi slohotvorného procesu; druhou fázi, integraci vybraných prostředků v textu, která je neméně důležitá, do definice nezahrnul.

Příbuznost s definicemi marouzeauovské školy můžeme zjistit u pozoruhodné definice F.Mika (1970): „Štýl je jedinečná alebo štandardizovaná dynamická konfigurácia istých výrazových vlastností v texte, reprezentovaných jazykovými a tematickými prostriedkami. Táto konfigurácia zodpovedá komunikačnému postoju a jej cieľom je diferencovaná komunikácia“. Místo „kvality“ se zde styl identifikuje s „**konfigurací výrazových vlastností**“, což je jistě určení přesnější. Atribut „standardizovaný“ ukazuje na to, že autor vztahuje definici jak na styl singulární, tak i na styly obecné, které jsou v jistém smyslu standardizovány. Chybí však přímý odkaz na slohotvorné faktory, které standardizaci vyvolávají. Adjektivum „dynamický“, které naznačuje pronikání výrazových vlastností do celého textu, definici spíše zatemňuje, než by jí prospívalo. Nejsem přesvědčen ani o tom, že by se tematické prostředky podílely na řečovém stylu, ten je závislý spíše na postoji k tématu.

6. Styl se ztotožňuje prostě s **výběrem výrazových prostředků**, a to častěji s **rezultátem výběru** než se samotným procesem. Tento typ definice je zastoupen u mnoha teoretiků stylu, nejvýrazněji snad u A.McIntoshe (1963: 116), který vidí ve stylu „záležitost výběru“ („matter of selection“) výrazových prostředků, v němž se projevuje „řečové chování“ („linguistic behaviour“) původce textu. Vedle přímého ztotožnění stylu s výběrem jazykových prostředků se setkáváme s různými modifikacemi definice tohoto typu, např. J.Mistrík (1970) chápe styl jako „spôsob ciel'avedom'ého výberu, zákonitého usporiadania a využitia jazykových prostriedkov so zreteľom na situáciu, funkciu, zámer autora a na obsahové zložky prejavu“. Později (1985) zvolil Mistrík *genus proximum*, které řadí jeho definici spíše k typu pátému: „Štýl je spôsob prejavu, ktorý vzniká ciel'avedomým výberom...“ U Mistríka oceňujeme poměrně úplný výčet slohotvorných faktorů, ale musíme mu vytknout zúžení definice atributy cílevědomý a zákonitý. Další modifikací definice tohoto typu je identifikace stylu s „**normou**“ nebo se „**systémem výběru jazykových prostředků**“, jak je tomu např. u R.G.Piotro-

vského (1954: 55). Na styl lze sotva uplatňovat pojem systému nebo normy, spíše jde o komplexy jistých tendencí výběru, které ovšem mohou nabýt v některých komunikativních oblastech charakteru normy (např. ve vojenských poveleních).

7. Dosti často nacházíme definice, které vymezují styl jako **výsledek vztahů mezi výrazovými prostředky a vyjadřovaným obsahem**. Jako typický příklad můžeme uvést definici S.Szobera (1921: 162): „Styl jest wynikiem ustosunkowania zawartych w zdaniu, jego równowazniku lub wyrażeniu syntaktycznym wyobrażeń semazjologicznych do wyrażanego przez nie pozajęzykowego wyobrażenia zbiorowego”. Abychom porozuměli smyslu termínu *wyobrazenie*, musíme si vzpomenout na Bühlerův termín *Darstellung*. Základní potíží definic tohoto druhu je to, že nelze vyčlenit jakýsi „čistý obsah”, aby se dal zjišťovat vztah mezi obsahem a jeho vyjádřením. Ovšem racionální jádro tyto definice mají, neboť základní komunikativní intence autora může být realizována množinou jazykových projevů.

Podobné stanovisko jako Szober zaujímá k stylu A.V.Fedorov (1954: 65), který soudí, že předmětem bádání stylistiky má být **vztah výrazového prostředku k vyjadřovanému obsahu**. Později se Fedorov (1971) vyjádřil přesněji, když ztotožnil styl se soustavou možností jazyka, kterými se vyjadřuje vztah původce projevu k jeho obsahu. Není třeba upozorňovat na to, že pojem stylu je zde zúžen na styl singulární nebo individuální.

Velmi jednoduše se o stylu vyjádřil J.B.Carrol (1961), když prohlásil, že je to způsob zacházení s látkou. G.V.Kolšanskij (1975) zahrnul do pojmu řečového stylu i výběr vyjadřovaného obsahu, který označil za hloubkovou strukturu stylu. Máme-li na mysli, že zhruba tentýž obsah lze vyjádřit různým způsobem, uznáme racionální jádro této teorie. A přece jsou tyto definice stylu do té míry nepřesné, že nevystihují podstatu pojmu stylu.

8. Mnoho přívrženců si získala definice, která chápe styl jako **způsob vyjadřování citových** nebo širě **expresivních hodnot**. Původcem teorie je, jak známo, Ch.Bally (1909): „La stylistique étudie... les faits d'expression du langage organisé au point de vue de leur contenu affectif, c'est-à-dire l'expression des faits de la sensibilité par le langage et l'action des faits de langage sur la sensibilité”. Je jasné, že zde jde vlastně o stylistiku citově zabarvené řeči, tedy jen o jistý úsek stylistiky. Názory Ballyho byly podrobeny kritice a autor svůj jednostranný názor korigoval (Bally 1925). Prohlásil, že stylistika nemůže zkoumat afektivní řeč bez zřetele k řeči intelektuální. Naopak, musí zjišťovat její

podíl v tom nebonon typu vyjadřování. Značný vliv měl Bally na M.Riffaterra (1959: 154), který pojal styl jako expresivní, afektivní nebo estetické zdůraznění připojené k informaci přenášené jazykovou strukturou. Svě názory shrnul do lapidárního závěru: „Jazyk vyjadřuje, styl zdůrazňuje”.

Teorie o tom, že styl je soubor expresivních hodnot řeči, získala řadu stylistiků, mezi nimi např. S.Skorupku (1959), S.Ullmanna (1964), T.G.Vinokurovou (1972), I.R.Gal’perina (1974).

9. V ruském prostředí byly značně rozšířeny definice které chápou styl jako **variace jazykového systému** podmíněné různými potřebami jazykové komunikace. Charakteristická je pro toto hledisko definice V.V.Vinogradova (1946): „S točki zrenija jazykovej sistemy stil’ - eto odna iz sootnositel’nyh raznorodnostej jejo, charakterizujuščichsja individual’nym svojeobrazijem ekspressivnogo otbora slov, frazeologii, sintaktičeskich konstrukcij, inogda proiznošenija i morfologičeskich osobennostej”. Vinogradov pak tuto definici různým způsobem obměňoval, např. v r. 1963 nazval „styl jazyka” jedním ze „subsystémů” jazykového systému. Snad není třeba dokazovat, že vlastně šlo o definici stylové vrstvy. Z Vinogradovy definice pak vycházejí četné definice ruských stylistiků: A.N.Gvozdeva (1952), R.A.Budagova (1965), J.S.Stepanova (1966). Z neruských autorů vymezil styl jako soubor „referenčních jazykových variant” E.Werlich (1975). Jiný názor na styl nacházíme u W.Wintera (1964: 324), který pojal styly jako „zvláštní typy sociálních dialektů”.

Všechny definice tohoto druhu mají tu společnou chybu, že zaměňují jevy řečové za jazykové. Místo stylu jsou zde vlastně definovány stylové vrstvy.

10. Mohli bychom připomenout ještě typ definic, které považují styl za **souhrn frekvenčních odchylek od normy**. Je tomu tak v definicích Ch.E.Osgooda (1961: 293), N.E.Enkvista (1964: 1), B.N.Golovina (1971). Je třeba říci, že frekvenčními údaji nepostihneme podstatu stylu, nýbrž jen rozdíly mezi jednotlivými individuálními styly.

III

Ve výčtu druhů definic stylu bychom mohli pokračovat, ale jiné typy definic nejsou zdaleka tak rozšířeny jako typy, které jsme uvedli výše. Má-li se zhodnotit veškerá teoretická práce, která byla v oblasti stylistiky vykonána, bude tomu třeba věnovat obsáhlejší knižní studii. V ní bude nutné analyzovat nejen definice stylu, ale i komentáře, které jednotliví autoři k těmto definicím připojují. Jen tak

bude možné dešifrovat metajazyk definic a zjistit rozdíly v postojích jednotlivých stylistiků. Zdá se, že nejcennějších výsledků v teorii stylu dosáhla pražská strukturalistická škola a že zpřesnění základních pojmů stylistiky lze hledat v teorii informace.

Literatura

- Bally Ch., 1909, *Traité de stylistique française I*, Heidelberg.
- Bally Ch., 1925, *Le langage et la vie*, Paris.
- Budagov R.A., 1954, *K voprosu o jazykovych stiljach*, „Voprosy jazykoznanija”, č.3.
- Budagov R.A., 1965, *Vvedenije v nauku o jazyke*, Moskva.
- Carroll J.B., 1961, *Vectors of Prose Style. — Style in Language*, New York.
- Crystal D., Davy D., 1969, *Investigating English Style*, London.
- Doležel L., 1954, *K obecné problematice jazykového stylu*, „Slovo a slovesnost” XV.
- Enkvist N.E., 1964, *On Defining Style. — Linguistics and Style*, London.
- Fedorov A.V., 1954, *V zaščitu nekotorych ponjatij stilistiki*, „Voprosy jazykoznanija”, č. 5.
- Fedorov A.V., 1971, *Očerki obščej i sopostavitel'noj stilistiki*, Moskva.
- Filipec J., 1961, *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*, Praha.
- Gaertner H., 1922, *O zadaniach stylistyki*, Kraków.
- Gal'perin I.R., 1974, *Informativnost' jediníc jazyka*, Moskva.
- Golovin B.N., 1971, *Jazyk i statistika*, Moskva.
- Gray B., 1969, *Style. The Problem and its Solution*, The Hague-Paris.
- Greenberg J.H., 1960, *in Style in Language*, New York.
- Guiraud P., 1957, *La stylistique*, Paris.
- Gvozdev A.N., 1952, *Očerki po stilistike ruskogo jazyka*, Moskva.
- Hausenblas K., 1955, *K základním pojmům jazykové stylistiky*, „Slovo a slovesnost” XVI, s. 1n.
- Hausenblas K., 1963, *Základní okruhy stylistické problematiky. — Čs. přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*, Praha.
- Havránek B., 1940, *Stylistika. — Ottův Slovník naučný nové doby*, VI, Praha.
- Havránek B., 1942, *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*, „Časopis pro moderní filologii” XXVII.
- Jelínek M., 1965, *Definice pojmu „jazykový styl”*. — Sborník prací filoz. fakulty brněn. univerzity A XIII.
- Jelínek M., 1974, *Stylistické aspekty gramatického systému — Stylistické studie II*, Praha.
- Kolšanskij G.V., 1975, *Sootnošenije subjektivnych i objektivnych faktorov v jazyke*, Moskva.
- Marouzeau J., 1946, *Précis de stylistique française*, Paris.
- Marouzeau J., 1951, *Lexique de la terminologie linguistique*, Paris.

- Mathesius V., 1942, *Řeč a sloh*. — *Čtení o jazyce a poezii*, Praha.
- McIntosh A., 1963, *Language and Style*, „Durham University Journal” LV, č. 3.
- Miko Fr., 1970, *Text a štýl*, Bratislava.
- Mistrič J., 1970, *Štylistika slovenského jazyka*, Bratislava.
- Osgood Ch.E., 1961, *Some Effects of Motivation on Style of Encoding*. — *Style in Language*, New York, s. 293n.
- Peškovskij A.M., 1930, *Voprosy metodiki rodnogo jazyka, lingvistiki i stilistiki*, Moskva.
- Piotrovskij R.G., 1954, *O nekotorych stilističeskich kategorijach*, „Voprosy jazykoznanija”, č. 1.
- Riffaterre M., 1959, *Criteria for Style Analysis*, „Word” XV.
- Rozwadowski J., 1925, *Les tâches de la linguistique*, „BSLP” XXV.
- Skalička V., 1941, *Problémy stylu*, „Slovo a slovesnost” VII.
- Skorupka S., 1959, *Przedmiot i zakres stylistyki*. — *Kurkowska H., Skorupka St., Stylistyka polska*, Warszawa.
- Spitzer L., 1931, *Romanische Stil- und Literaturstudien*, Marburg a.L.
- Stepanov J.S., 1966, *Osnovy jazykoznanija*, Moskva.
- Szober St., 1921, *Zjawiska stylu w stosunku do innych zjawisk językowych i stanowisko stylistyki wobec językoznawstwa*. — *Prace lingwistyczne ofiarowane J. Baudouinowi de Courtenay*, Kraków.
- Trnka B., 1941, *K otázce stylu*, „Slovo a slovesnost” VII.
- Trost P., 1955, *K obecným otázkám stylu*, „Slovo a slovesnost” XVI.
- Ullmann St., 1964, *Language and Style*, New York.
- Vinogradov V.V., 1946, *O zadačach istorii ruskogo literaturnogo jazyka, preimuščestvenno XVII-XIX vv.*, „Izvestija AN SSSR” Serija literatury i jazyka, č. 3.
- Vinogradov V.V., 1955, *Itogi obsuždenija voprosov stilistiki*, „Voprosy jazykoznanija”, č. 1, s. 60n.
- Vinokur G.O., 1941, *O zadačach istorii jazyka*, „Učennyje zapiski Moskovskogo pedagogičeskogo instituta” V, seš. 1.
- Vinokur T.G., 1972, *O sodržanii nekotorych stilističeskich ponjatij*. — *Stilističeskije issledovanija na materiale sovremennogo ruskogo jazyka*, Moskva.
- Vossler K., 1904, *Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft*, Heidelberg.
- Werlich E., 1975, *Typologie der Texte*, Heidelberg.
- Winter W., 1964, *Styles as Dialects*. — *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists*, London-The Hague.

Problematik der Definition des Stilbegriffs

Das grosse Interesse für stilistische Fragen in unserem Jahrhundert regte eine fast unübersehbare Menge von theoretischen Arbeiten an, die den Begriff „Stil“ zu erklären versuchen. In meinem Vortrag trachte ich einige Typen von diesen Definitionen zu analysieren. Ich stütze mich dabei auf die stilistische Theorie der Prager strukturalistischen Schule. Ich betrachte den Begriff „Stil“ als eine Angelegenheit der Rede, nicht der Sprache, deswegen ziehe ich den Terminus *Redestil* dem *Sprachstil* vor. Abhängig von verschiedenen Stufen der Verallgemeinerung werden die Begriffe singulärer, individueller, subjektiver und objektiver Stil unterschieden. Unter den objektiven Stiltypen nehmen die wichtigste Stelle funktionelle Stilarten ein.

Für den Begriff „Stil“ schlage ich folgende Definition vor: „Stil ist Summe der zusätzlichen Informationswerte eines Textes, bzw. einer Menge von Texten oder eines Texttypus, die als Resultat der Wahl (Selektion) der Ausdrucksmittel aus verschiedenen Mengen von Ausdruckskonkurrenten und ihrer Integration im Text entsteht; die zusätzlichen Werte charakterisieren das Sprechverhalten des Texturhebers, sagen über seine typologische Einordnung und über typisierte Kommunikationsbedingungen aus.

Es wurden Ansichten über die Fragwürdigkeit der Stilistik (J.Rozwadowski, B.Gray) ausgesprochen, die aber nicht standhalten können. Im ersten Typus von Stildefinitionen wird als *genus proximum* individueller Gebrauch der Sprache angeführt (K.Vossler, L.Spitzer, H.Gaertner u.a.). Im zweiten Typus wird Stil als individualisierende oder singularisierende Organisation des Textes begriffen (B.Havránek, B.Trnka, V.Skalička, P.Trost). Der dritte schliesst umgekehrt den individuellen Sprachgebrauch aus der Linguostilistik aus (z.B. G.O.Vinokur, J.H.Greenberg). Im vierten wird Stil mit Gebrauch oder Gebrauchsweise der Sprachmittel zu bestimmten Zwecken identifiziert (A.M.Peškovskij, V.Mathesius, D.Crystal, D.Davy usw.). Beim fünften werden als *genus proximum* Qualität oder Aspekt der Sprachmittel im Text oder im Texttypus angegeben (J.Marouzeau, P.Guiraud, F.Miko u.a.). Im sechsten wird Stil als Resultat der Wahl der Ausdrucksmittel aufgefasst (A.McIntosh, J.Mistrík, R.G.Piotrovskij u.a.). Zum siebenten gehören die Definitionen, die im Stil ein Resultat der Beziehungen zwischen den Ausdrucksmitteln und dem ausgedrückten Textinhalt sehen (S.Szober, J.B.Carrol, A.V.Fedorov). Der achte begrenzt Stil auf expressive Werte des Textes (Ch.Bally, M.Riffaterre, S.Ullmann, I.R.Gal'perin). Im neunten werden Stile den Varianten des Sprachsystems (V.V.Vinogradov, E.Werlich), den Subsystemen der Sprache oder sogar den Sozialdialekten (W.Winter) gleichgestellt. Im zehnten wird Stil als Frequenzabweichungen von der Sprachnorm dargestellt (Ch.G.Osgood, N.E.Enkvist, B.N.Golovin). Es gibt weitere Definitionstypen, die aber seltener vertreten sind.